

ACC. N:R. M. 12689:1-6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av Nils-Arvid Bringéus
Härad: N. Åsbo Adress Örkelljunga
Socken: Örkelljunga Berättat av korgmakare Hjalmar Karlsson
Uppteckningsår: 1952 Född år 1892 i Örkelljunga sn

Vispskalning: s. 1

Korgmakeri: s. 1-3.

Enekorgstillverkning: s. 3-4.

Kvasttillverkning: s. 4.

Tillverkning av skoffor: s. 4

" " trärännor s. 4.

" " pumpar s. 4.

" " stegar; etc. s. 4-6.

*tidn. utklipp om korgmakeri
bifogt.*

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M.12689: /.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vispskalning. I norra delen av Örkelljunga socken skalades mycket vispar förr i världen. Min mors moster Bengta gick i början av 1850-talet till Lund och sålde en knippa vispar. I min egen barndom skalade alla barn vispar. Vi fick två äre vispen och sålde till handlare. Vi brukade kunna skaffa fem dussin vispar per dag. Föräldrarna band ihop dem på kvällen.

Korgmakeri. Förr sysslade alla korgmakare med enekorgstillverkning. Pilen kom först efter sekelskiftet och därmed pilkorgstillverkning. Om uppkomsten av detta korgmakeri berättar sagesmannen följande. I Danmark hade man behov av korgmakare. Tio stycken unga pojkar från Örkelljunga reste därför i slutet av 1800-talet över till Danmark. Bland dem var Fritz Kristiansson i Vemmentorp, som alltjämt lever. Edvard Olofsson i Tockarp och Alfred Nilsson i Tockarpm var också med. De arbetade till att börja med med oskalad pil.

Fritz Kristiansson började så med pilkorgstillverkningen sedan han kommit hem från Danmark. Det var omkring sekelskiftet. Pilen köptes av grossister i Malmö och Köpenhamn. Den första tillverkningen bestod av mangelkorgar och torgkorgar.

Tillverkningen av blomsterkorgar av pil började först 1932, men förekom tidigare i utlandet. Sagesmannen tillfrågades vid ett

ACC. N:R M. 12689: 2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

besök i Hälsingborg av en grossist, Larsson & Kristoffersson om ej blomsterkorgar även kunde tillverkas i Sverige. Tidigare hade ~~sådana~~ gjorts fr. a. i Tyskland, Holland, Belgien, Japan och Kina. Särskilt de tyska korgarna var billiga. Av grossisten fick sagesmannen ett par korgar med hem på prov och började att med dessa som modell själv köra pilkorgar. Året efteråt 1933 började även Fritz Kristiansson i Vemmenrot att tillverka pilkorgar. Han sålde till en annan grossist. Nu har Kristiansson överlåtit sin tillverkning åt svärsonen Per Olsson i Åsljunga. Denne sysselsätter även hemarbetare. Einar Eliasson i kv. Omkretsen började omkring 1947 även tillverka pilkorgar, dels på verkstad, dels som hemarbete. Mangelkorgar av pil tillverkas numera av Ivar Johansson på Skogen, Elander Karlsson (en bror till sagesmannen), vid gamla Hallandsvägen, Bertil Friberg och Frans Johansson på Skogen, samt Kurt Andersson i Örskelljunga (bakom missionshuset). I Lemneshult finns en mangelkorgsmakare och sådana göres även av Gustaf Pålssons pojkar i Lilla Mattarp, samt Kristiansson i Tockarp. Pilen som numera användes till mangelkorgar och blomsterkorgar är mest polsk. På senare år även holländsk. Den köpes genom grossister. Rotting importeras från Holland, som får den från sina kolonier. Rottingen kom ungefär samtidigt med pilen. Sagesmannen tillverkar alltjämt blomsterkorgar jämte sin son Ar-

ACC. N:R M. 12689:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ne. Tillverkningen i Örkelljunga av blomsterkorgar är sannolikt den största i landet. Endast i Svedala finns sedan 1930-talet en blomsterkorgfabrik, annars förekommer ej stor blomsterkorgtillverkning i landet. Kapaciteten i sagesmannens verkstad var 1939 40000 korgar. Fritz Kristiansson torde ha tillverkat 60 - 70000 i sin verkstad. Korgarna säljes till fasta uppköpare i hela landet. - En korgmakares lön är ca 150 kr i veckan för närvarande.

Enekorgstillverkning. Enekorgstillverkningen var det slag av korgmakeri som ursprungligen förekom i socknen. Sagesmannens farfar Bengt Olsson Lundahl i Torpet, Tockarp (Lönsjöholm) var soldat och gjorde korgar. Han var född ca. 1833 och dog 1908. Även hans far var soldat och då han ej tjänstgjorde vid regementet gjorde han korgar. Hans 7 - 8 barn gjorde också korgar. I början drog sagesmannens farfar ut och sålde dem på vagn~~xx~~, som han själv drog. På 1860 - 70 -talet köpte han häst. Han körde ut och sålde på våren när vägarna var farbara. Han sålde korgarna i gårdarna. Enekorgar såldes även i Hälsingborg, Landskrona och senare ännu längre söderut. - Alla Bengt Olsson Lundahls söner blev korgmakare. (Pontus, Karl, Alfred, Janne, Olof). Det är således nu med sagesmannens son Arne den fjärde generationen som man med säkerhet vet har varit korgmakare. - Enekorgstillverkningen går nu mycket tillbaka. Det är svårt att skaffa ene och det man kan få köpa är

ACC. N:R M. 12689:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dyrbart. I min barndom kostade det 30 - 40 öre, nu 5 - 6 kr. - De byar i vilka enekorgar ursprungligen tillverkades var Tockarp, Boalt, Mattarp, Vemmentorp, Långalt. I dessa byar förekom ~~xx~~ tillverkning av enekorgar allthämt samt även i Skogen. Enet höggs året runt, dock vanligen ej på högsommaren. Det mesta enet höggs om hösten. Det betalades ibland, men ofta gjorde man i stället en korg åt jordägaren.

Som en kuriositet berättar sagesmannen att då han skulle gifta sig med en flicka från Lund trodde svärföräldrarna att han suttit i fängelse eftersom han var korgmakare. Korgmakeri brukades nämligen läras i fängelser.

Kvasttillverkning. Enekorgsmakarena tillverkade även kvastar. Man använde björke som togs då de skogade björken.

Skoffor tillverkades av "Kringlekarlens" pojkar i Tockarp.

Trärännor. Höggs i Tockarp bl.a. av Viktor Bengtssons i Åsljunga far. De såldes bl.a. till kopparverket i Hälsingborg, där man ej kunde använda ~~xxxxxxx~~ metallrännor. Dessa blev nämligen förstörda av kopparvätskorna. Arbetarna därstädes använde även träskor.

Pumpar tillverkades i Tockarp av Johan Karlsson, som ännu lever (invid den s.k. Modastan).

Stegmakeri förekommer i Lärkesholm. I min barndom även i Tockarp. Anton Eliasson var stegmakare där.

ACC. N:R M. 12689:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Träskor tillverkades och tillverkas alltjämt av Rolf i ~~Trek~~ Harbäckshult. Han är den siste träskomakaren i Socknen. Erik Pålssons far i Mörkahult var även träskomakare.

Trätofflor tillverkades av Janne Eriksson i Tockarp. Fajersson började 1808 - 1809 sin fabrik, som alltjämt tillverkar trätofflor. Den har intill i år drivits med ånga men nu omlagts till elektrisk drift.

Laggkärl. tillverkas av Johan Bengtsson på Skogen. Han är omkr. 60 år. Var från Hishultstrakten och har även varit i Amerika. En gammal laggkärlstillverkare var den s.k. Böckare-Antonen i Kyrkolycke. Hans son Edvin Svensson (Böckaren) bedrev rörelsen några år in på 30-talet, men överlät den då åt Valter Bengtsson. Även han är Hishultsbo. Tillverkningen både hos Johan Bengtsson och Valter Bengtsson är delvis fabriksmässig.

Vagnmakeri bedrivs av Nils Kerstinsson i Örkelljunga och har även bedrivits av Eskilander i Ringarp.

Räfsor tillverkas i Bälinge. Man brukade köpa räfsor på Örkelljunga torgdag.

Lieskaft tillverkas även i Bälinge.

Rullebörshjul gjordes på Skogen av Oskar Olsson fram till 1930-talet. Han var bror till Adina Risberg.

Snusdosor tillverkas i Fagerhult.

ACC. N:R M. 12689:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Näverlurar hade man mycket i min barndom. Man stod och tutade i dem bl.a. när man kallade folk hem till middag. Sagesmannen vet ej var de gjordes.

Vävning. I sagesmannens barndom vävdes mycket. I Tockarp vävdes torkle, förkläden, gardiner, servietter. Hilma och Elin Olofsson var två väverskor i Tockarp omkring sekelskiftet. Selma Cederström i Lemmeshult idkade konstvävnad. Hon hade även elever. Celi Gran~~et~~ vävde till hemslödsmagasinen.

Knivar och liar köptes vanligen från Småland. I Boalt fanns en smed som kunde göra knivar som gick att använda vid korgtillverkningen. Snickare fanns i Lönsjöholm.

/Ovanstående förteckning är närmast en översikt över vilka hantverk sagesmannen erinrar sig ha förekommit i Örskelljungabygden. Någon närmare beskrivning kunde ej ges av sagesmannen/

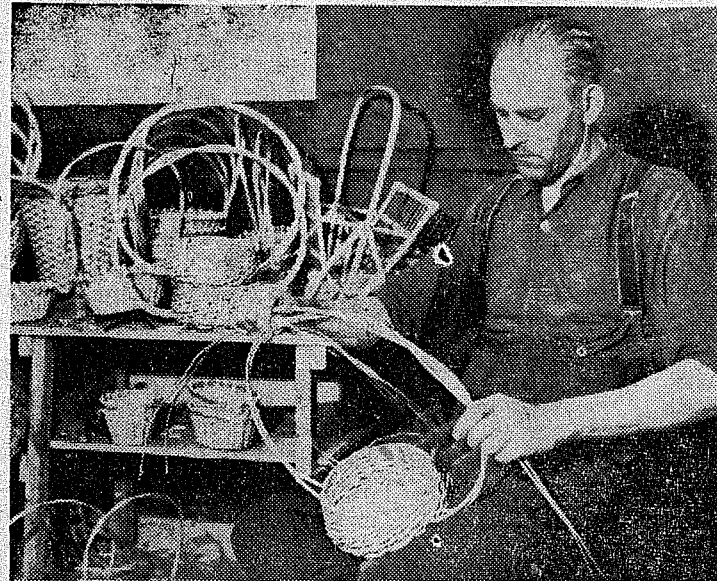
Korgmakeriet har uråldriga anor i örkelljungabygden

Enekorgarna ger vika för korgar av pil

Korgtillverkningen kan med säkerhet räknas till ett av våra äldsta yrken, och i Örkellunga och angränsande socknar har korgtillverkning bedrivits sedan urminnes tider. Lantbruken har varit små och mindre lönande, varför ägarna till dessa måste skaffa sig någon bisyssla till omväxling med arbetet på åker och äng.

Det blev ofta så att hela familjen hjälptes åt, både föräldrar och barn. Det var i allmänhet grövre korgar för industrins och lantbrukets behov som tillverkades, och materialet till dem hämtades från egna eller någon grannes ägor.

Finare korgarbeten, exempelvis sykorgar och ostkorgar, tillverkades och försålades av tattare och "kältringar". I fångelserna lärde man ut konsten att tillverka dylika korgar, och så kom det sig att korgmakarna överhuvud taget i äldre tider ansågs som någon slags sämre människor, vilka man borde ta sig i akt för.

NST-fotografen har här fångat en av ortens duktigaste yrkesmän, korgmakare Hjalmar Karlsson, Örkellunga, som just håller på med förfärdigandet av en finare blomsterkorg.

Det är korgmakaren Hjalmar Karlsson i Örkellunga, känd som en kunnig och duktig yrkesman, mångårig bibliotekarie samt en av folkbildningsarbetets och nykterhetsrörelsens bästa representanter, som berättar för NST om korgmakeriet genom tiderna.

— Försäljningen av korgarna uppdrogs förr, omtalar hr Karlsson, åt uppköpare och återförsäljare. Dessa lastade dem på en s. k. åsa-vagn, varefter de transporterades till skånska slätten och skånestäderna för försäljning. De, som kom med korglassen kallades i allmänhet på skåneslätten för "göingar" om än de hade hemma i Norra Asbo härad. Om affärerna gått bra, var det inte ovanligt att hästen själv fick leta sig hem — ägaren låg nämligen ofta stupfull i vagnen och sov.

Efter järnvägens tillkomst på 1890-talet började korgtransporterna allt mer ske pr järnväg, men ännu ett 20-tal år senare föredrog en och annan "rajsekörare" att med häst och vagn i likhet med vad som tidigare skett företa turer ned till de sydligare delarna av Skånes landsbygd, ävensom till städerna Malmö, Trelleborg, Ystad m. fl. Umera har ju lastbilarna i största utsträckning övertagit transportverksamheten.

Strax efter sekelskiftet började några företagsamma korgmakare att köpa hem pil för tillverkning av tvätt- och mangelkorgar och därmed inträdde ett nytt skede i korgmakeriets historia. Tidigare hade dylika korgar endast tillverkats vid fabriker i städerna samt betingat ganska höga priser, men som skogsbygdens folk var nöjda med lägre arbetsförtjänster, kunde dessa sälja sina korgar till billigare pris, och följderna blev att de i Örkellungaorten tillverkade korgarna fick god åtgång.

År 1907 anordnade länets hus-

hållningssällskap en kurs i Boalt för tillverkning av korgarbeten såsom torgkorgar o. d., vilken kurs leddes av korgmakare C. R. Hansson från Örebro. Denne bosatte sig sedan i Örkellunga och fortsatte här med yrket.

Blomsterkorgtillverkningen, som blivit synnerligen omfattande, påbörjade 1932. Tidigare hade Sverige importerat blomsterkorgar från Tyskland, Holland, Tjeckoslovakien, ja, till och med från Japan och Kina. Tillverkningen av blomsterkorgar har fått ett oantat uppsving i vårt land och enbart i våra bygder tillverkas årligen flera hundra tusen dylika. För närvarande undersökes möjligheterna att få exportera blomsterkorgar till Amerika, där man inte i så stor utsträckning som vad fallet är i Sverige använt sig av sådana. En populär företeelse i Sverige s. k. cykelkorgar, som under krisåren tillverkades i enorma partier och fortfarande är en gångbar vara.

Nya artiklar inom branschen har för övrigt under årens lopp tillkommit, korgar för en mångfald olika ändamål och korgmöbler av olika slag. I många stugor sitter fortfarande lantbrukaren och hans söner och utövar sitt hantverk, då lantbruket ej upptar deras tid, och andra ägnar sig helt åt yrket. Fabriker och verkstäder har vuxit fram och deras

alster distribueras över hela Sverige samt går även till utlandet.

Under krisåren uppstod vissa svårigheter beträffande materialtillgången, då importen delvis eller helt och hållet stoppades. Viss ersättningsmaterial måste då tillgripas, och svensk pil kom till användning i ganska stor utsträckning.

Från början anskaffades huvudsakligen den för korgtillverkning avsedda pilen från Tyskland, Holland och Belgien, men numera kommer det mesta från Polen. Upprepade försök har gjorts med pilodling i Sverige och fortfarande håller man på med experiment, för att få fram lämpliga arter, så att vårt land skulle bli självförsörjande på området. Inom de närmaste åren kommer resultatet av dessa experiment att visa sig.

De starka och bastanta enekorgarna, som förr tillverkades i stora mängder i Örkellungaorten, synes allt mer komma ur marknaden. Yngre personer, som lär korgmakaryrket, ägnar sig åt pilkorgar, vilka är mer lättarbetade. Material till dessa kan fås i obegränsade mängder, medan enekäpparna, som förr kunde hämtas i orten, nu måste huggas uppe i norra och mellersta Småland. Det är ett strävsamt arbete att ge sig av för att hugga ene och tillgången börjar sina åren på platser där enekäppar förr fanns i riklig mängd, slutar hr Karlsson.

Nordvästra Skånes Tidningar
31.5.1950.